

Bygg i trä

Bygg i trä genomförs av Skogsindustrierna i samarbete med bygg- och trävaruhandeln.

Byggbeskrivningarna och bygg-dvdfilmerna är uppdelade i fyra serier: **invändigt**, **utvändigt**, **renovering** och en **allmän** om material, tillbehör och hobbynickrier. Alla byggbeskrivningar finns också på vår hemsida. Där finns även en interaktiv tjänst som ger möjlighet att måttanpassa utvändiga byggprojekt efter egna förutsättningar samt skriva ut arbetsritningar, materialspecifikation och underlag för bygglovsansökan.

För fler tips och idéer om god träanvändning besök:

www.byggbeskrivningar.se

Allmänt

Bygglov Bygganmälan*
Bra att veta om impregnerat trä*
Nymålning
Måla utomhus*
Bra att veta om trä*
Skruv- och Spikguide*
Snickarskola*
Måla inomhus
Bra att veta om limträ
Limträ – Dimensioneringstabeller
Bra att veta om träskivor

Utvändigt

Altan*
Trädäck på mark*
Bryggor*
Carport*
Tilläggsisolering av fasad*
Garage*
Boden*
Trappor*
Grindar*
Staket och plank*
Bockar*
Enkelboden*
Enkelstugan*
Tak över uterum*
Trädgårdsmöbler*
Lekstuga*

Förstuväst*

Lusthus*
Utedass*
Trädgårdskompost*
Cykelförråd*
Utvändiga träpaneler
Skateboardramper
Jakttorn
Gästboden
Relaxboden
Trädgårdsboden

Invändigt

Bastu*
Invändiga träpaneler*
Lägga trägol*
Snickra med limfog
Montera lister och profiler

Renovering

Byta fönster*
Montera dörr*
Bygga innervägg*
Takpåbyggnad
Tillbyggnad

Faktablad: Så här många löpmeter behöver du till 1 m²

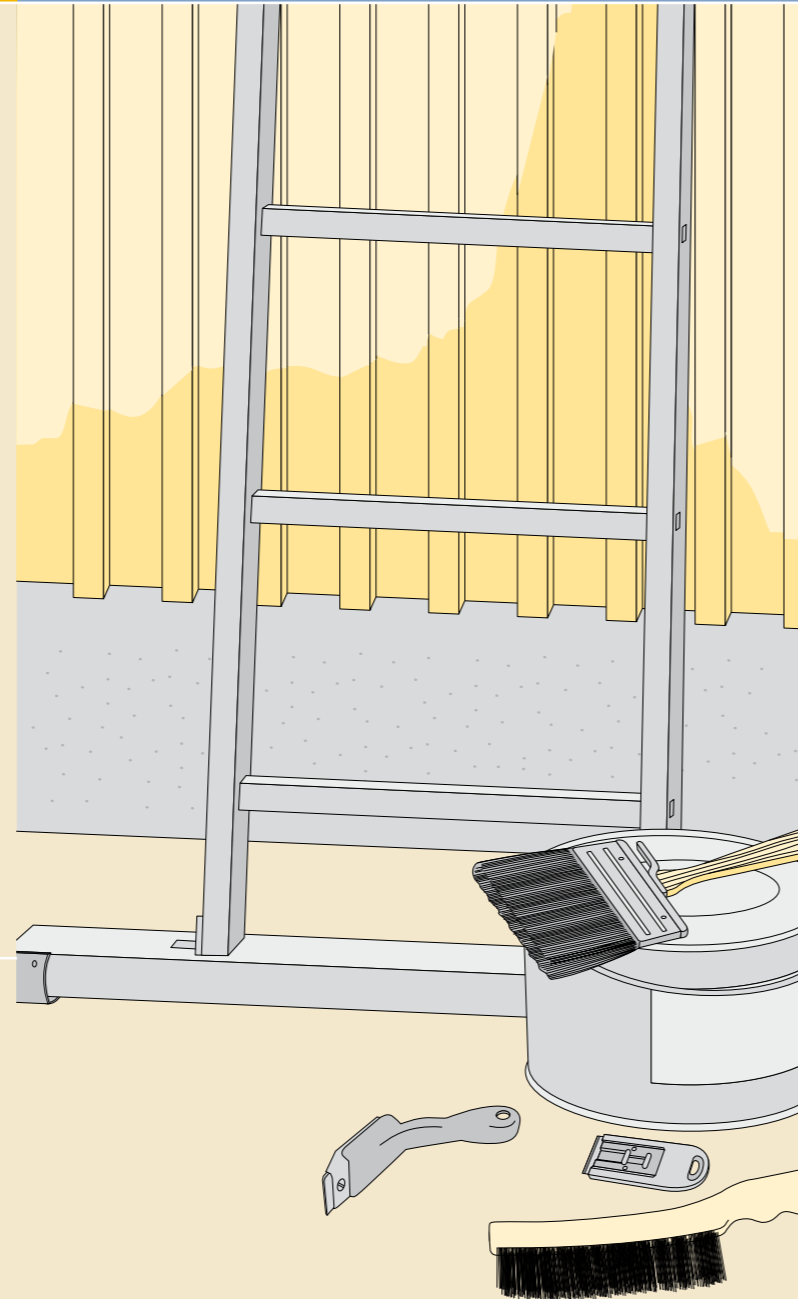
* Finns även som film i Bygg i trä-boxen (bygg-dvdfilmerna)

Innehållet i byggbeskrivningen bygger på information som tillhandahållits av olika experter och materialleverantörer. Föreningen Sveriges Skogsindustrier tar inte något ansvar för skada som må orsakas på grund av innehållet i byggbeskrivningen.

Rättigheterna till innehållet i denna byggbeskrivning tillkommer Föreningen Sveriges Skogsindustrier. Innehållet skyddas enligt upphovsrättslagen. Missbruk beivras. Kopiering av innehållet är förbjudet.

© Föreningen Sveriges Skogsindustrier, 2009

Måla utomhus

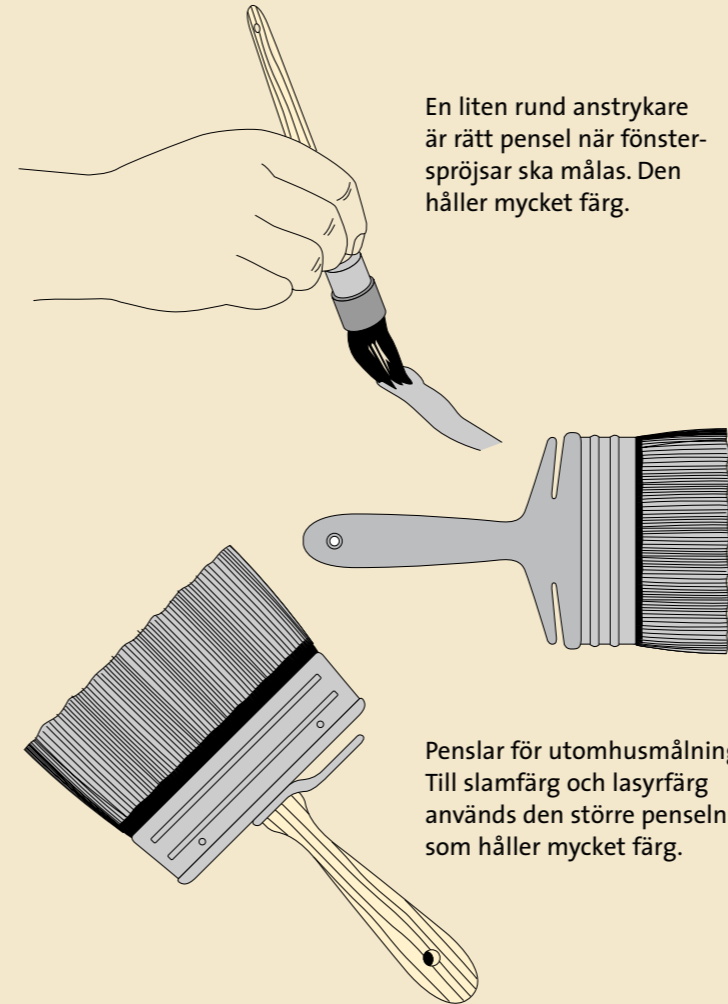

1 Funktion och hållbarhet

Trä utomhus ytbehandlas i skyddande och dekorativt syfte. Ytbehandlingsfunktion och hållbarhet bestäms av bland annat de ingående materialens egenskaper, arbetsutförandet, klimatet och träkonstruktionens utformning.

Ytbehandling och träunderlag ska kunna samverka under lång tid. Ytbehandling av trä måste underhållas regelbundet. Underhållsintervallen varierar inom vida gränser. För träfasader med täckande färg brukar man räkna med cirka 10 år. Laserande färger ger betydligt kortare underhållsintervall, cirka 4 år. För fönstermålning bör man räkna med cirka 5 år.

Fasader utsätts för hård nedsmutsning från luftföroreningar. Av tekniska och estetiska skäl kan utvändiga målade ytor behöva rengöras. Tvättning av fasaderna med jämna mellanrum är ett effektivt sätt att hålla nedbrytande smuts, mögelsporer eller alger borta.

En liten rund anstrykare är rätt pensel när fönsterspröjsar ska målas. Den håller mycket färg.

Penslar för utomhusmålning. Till slamfärg och lasyrfärg används den större penseln som håller mycket färg.

2 De vanligaste färgtyperna

För trä används flera olika färgtyper som har olika uppbyggnad och egenskaper. Vid ommålning måste man kunna fastställa den gamla ytbehandlingen. Är man tveksam är det säkrast att anlita en fackman.

Träfasader kan ytbehandlas med slamfärg, till exempel Falu Rödfärg, med lasyrfärg eller med täckfärg, exempelvis linolje-, akrylat- eller alkydoljesystem.

Slamfärg

Ger god beständighet om man följer tillverkarnas anvisningar. Den ska användas på ohyvlade och finsågade ytor. En slamfärg skall i framtiden inte målas över med täckfärg – sprickbildning och nedbrytning gör träytan olämplig som underlag för en täckfärg. Slamfärger på fasader kan färga av sig.

Lasyrfärg

En färg med låg halt av täckande pigment, vilket ger en yta som visar träunderlaget och en påtaglig träkänsla, men ändå har en kulör. Därför behöver en laserad yta ganska enkla men täta underhållsintervaller. Lasyrfärger är transparenta för UV-ljus och ökar därmed nedbrytningen av träytan på grund av solljus.

Täckfärg

Ett system som består av oljning med penetrerande grundolja, grundning med alkydoljgrundfärg följt av 2 gånger målning med färdigfärg. Grundningen skall minska virkets upptagning av fukt och säkerställa en god vidhäftning till färdigfärgen. Färdigmålningen ska ge fasaden önskad kulör, motstå väder och vind och bibehålla fasadens ursprungliga utseende så länge som möjligt, samt hindra nedbrytningen av det underliggande grundbehandlade virket.

Linoljefärg

Är uppbyggd av kokt linolja och pigment. Den tränger in bra i träet och ger ett bra fäste för kommande behandlingar. Till grundningen spädes färgen med lösningsmedel. Färgen torkar genom oxidation som pågår i flera år. Det från början blanka färgskiktet mattas så småningom ned av klimatet. Allt för tjocka färgskikt kan krackelera och flagna. Arbetet bör ske vid varm och torr väderlek. Linoljefärg används till allt trä utomhus, även hyvlade ytor, till exempel fönster.

Alkydoljefärg

Är närbesläktad med linoljefärg men torkar snabbare, har bättre glanshållning och hållbarhet. Tjocka skikt blir hårda och spröda, vilket kan försvåra underhållet.

Akrylatfärg

(Akrylat-latexfärg) är en färg med goda arbetstekniska egenskaper. Den är användarvänlig, kulör- och kritbeständig men känslig för frost vid lagring och målning (+7° C är nedre gräns.)

Träytor oljas först med penetrerande grundolja följt av grundning med alkydoljgrundfärg för att akrylatfärgen ska få bästa funktion. En del akrylatfärger kan innehålla viss mängd alkydolja.

3 Val av färg vid målning

Färgtyperna har stora olikheter och olika färgsystem kan därför inte kombineras hur som helst. Tabellen är avsedd som en praktisk vägledning vid val av ytbehandling och underhåll. Tabellen anger olika färgtypers relativa skyddsegenskaper, användningsområde och kombinationsmöjligheter. Bedömningen är subjektiv men baserad på erfarenheter.

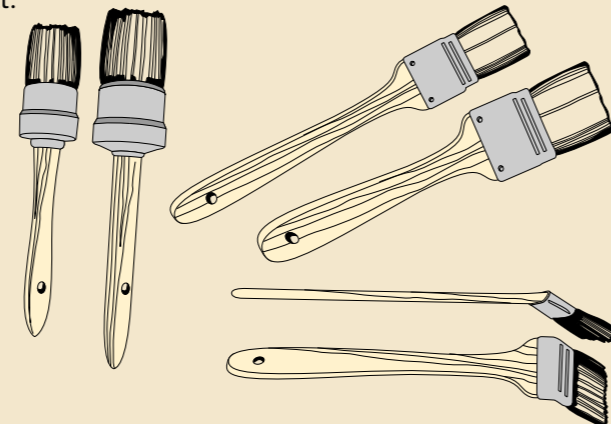
Förarbetet är viktigt. Skrapa bort all löst sittande färg. Slamfärgade ytor borstas med stålborste. Med den lilla klickskrapan avlägsnas färgstänk på glasrutor.

4 Checklista vid utvändigt underhåll

- Färgsätt huset med tanke på helheten. Beakta omgivningen, årstiderna samt husets ålder och form.
- Undvik intensiva, skarpa kulörer på stora ytor. Äldre hus bör som regel färgsättas med den ursprungliga kulören.
- Använd en enda kulör till fasaderna. Fönster, foderbräder och andra detaljer kan ha en avvikande kulör. Sockelns kulör bör avvika från fasadens.
- Diskutera gärna färgsättning med berörda grannar och vid tveksamhet även med byggnadsnämnden. Är huset värdefullt från kulturhistorisk synpunkt måste också länsantikvarien kopplas in.
- Tidigare målade ytor bör i första hand underhållas med samma färgtyp som befintligt synligt färgskikt. Undvik att måla oljefärg på akrylatfärg (gäller även laserande färger).
- Sträva efter god vidhäftning mellan underlag och färg. Alltför tjocka, hårda eller täta färgskikt är dåligt underlag och ska därför tas bort. Rådfråga en fackman vid minsta osäkerhet inför valet av färgtyp.
- Undvik klarlack utvändigt. Ytskikt utan pigment ger dåligt UV-skydd och kräver mycket täta underhåll.
- Innan underhållsarbete sätts igång kontrolleras att underlaget är intakt samt att hängrännor, stuprör, fönsterbleck och andra vattenavledare fungerar tillfredsställande. Byt ut röt-skadade delar och se till att röt-skadorna inte uppträder på nytt.

- Det är också viktigt att justera fönster-, dörr- och lucksnickerier så att det går lätt att öppna och stänga dem och så att tillräckligt färgutrymme finns innan måleriarbetet startar. Demontera också samtliga beslag och kontakter och tvätta dem innan de monteras på de färdigbehandlade snickerierna.
- Planera arbetet och beakta väderleksutsikterna. Skydda gärna fasaden med så kallad ställningsväv, så att regnskurar inte förrycker tidschemat.
- Vid underhållsmålning ska underlaget rengöras noga. Täckande, filmbildande färgskikt rengörs med målartvätt. Efterskölj noga med vatten och låt underlaget få torka ut. Löst sittande färg tas bort och blottade ytor oljas med penetrerande grundolja och grundas med grundoljefärg. Följ färgtillverkarens anvisningar.
- Måla inte på trä som är fuktigare än 16%, gäller även för impregnerat trä. Fuktkvoten (kvot av vattnets vikt och träets torrsvikt) kontrolleras med hjälp av en elektrisk fukt-kvotsmätare. Var noga med att slipa ned (döva) alla skarpa kanter som annars lätt blir skadade och som är svåra att bygga upp igen.
- Ytåldrade, väderexponerade trätytor kan ge sämre fäste för täckande färg. Sådana ytor bör fräschas upp med stålborste och grundas enligt ovan.
- Ändträtytor som är åtkomliga ska ytbehandlas särskilt omsorgsfullt. Var också uppmärksam vid skarvar mellan panelbräder och vid fogar i fönsters nedre delar.
- Använd bra verktyg och tillbehör. Penslar finns i olika kvaliteter – satsa på hög kvalitet. Vid fasadarbeten, använd en stadig målarställning – en flyttbar underlättar. Sådan kan man hyra. Även fasadliftar (hävare) kan användas.
- Förvara färger och träskyddsmedel på ett betryggande sätt, oåtkomligt för småbarn och djur. Färgrester kan lämnas vid miljöstationer. Kom ihåg att lagra vattenburna färger frostfritt.

Runda anstrykare för målning av fönster- och dörrsnickerier. Med långskaftade och vinklade penslar kommer man åt på svåråtkomliga ställen till exempel invid hängrännor och stuprör.

Vägledning för val av färgtyper på utvändiga träunderlag

Skyddsgraden anges i fem klasser varav 5 är hög och 1 är låg. Skyddsgraden kan variera med skiktjocklek, torrhalt, pigmenttyp med mera. Mekaniskt skydd motsvarar den relativa hållbarheten. Kombinationsmöjligheterna anges med: ■ = lämplig ■ = möjlig ■ = omöjlig.

Färgtyp/ytbehandlingsmedel	Linolje-färg	Alkydolje-färg ¹⁾	Akrylat-färg ²⁾	Slamfärg ³⁾	Täcklasyr ⁴⁾	Lasyr ⁵⁾	Träskydds-olja ⁶⁾	Petroleumolja ⁷⁾	Trätjära ⁸⁾
Skyddsgrad									
Fuktskydd	5	5	4-5	1	3-4	2-3	2-3	2-3	2-3
UV-skydd	5 ⁹⁾	5 ⁹⁾	5 ⁹⁾	4-5	3-4	2-3	1	1-2	2-3
Mekaniskt skydd	4-5	5	4-5	2-3	3-4	2-3	1	1	1-2
Användningsområden	Fasader Staket Plank Grindar Fönster Fasad- detaljer Räcken	Fasader Staket Plank Grindar Fönster Fasad- detaljer Räcken	Fasader Plank Fasad- detaljer	Fasader Staket Plank	Fasader Staket Plank Grindar Fönster Fasad- detaljer Räcken	Fasader Staket Plank Fönster Yttertrappor Utegolvs	Yttertrappor Utegolvs Badbryggor Kryprum o.d.	Endast ut- vändigt i trä- skyddande syfte	Spåntak Faltak Fasader
Nymålning									
Obehandlat, nytt	■	■	■ ¹⁰⁾	■	■	■	■	■	■
Obehandlat, ytåldrat	■	■	■ ¹⁰⁾	■	■	■	■	■	■
Saltimpregnerat, klass NTR/A och NTR/AB	■	■	■ ¹⁰⁾	■	■	■	■	■	■
Vakuumpregnerat, klass NTR/B ¹³⁾	■	■	■ ¹⁰⁾	■	■	■	■	■	■
Kreosotimpregnerat, klass NTR/A ¹¹⁾	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Underhåll									
Tidigare målat, linoljefärg	■	■	■ ¹²⁾	■	■	■	■	■	■
Tidigare målat, alkydoljefärg	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Tidigare målat, akrylatfärg	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Tidigare målat, slamfärg	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Tidigare målat, lasyrfärg	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Tidigare oljat, träskyddsolja	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Tidigare oljat, petroleumolja	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Tjärbehandlat, trätjära	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Järnvitriolbehandlat	■	■	■	■	■	■	■	■	■

- Till utvändiga trätytor med hög fuktbelastning rekommenderas i första hand feta alkydfärger.
- Alkydoljemodifierad akrylatfärg kan förekomma. Vattenburen. Vid målning med akrylatfärg på tidigare obehandlat trä oljas med penetrerande grundolja och grundas med alkydoljegrundfärg. Målning på trätytor med hög fuktbelastning, exempelvis snickerier och räcken avrådes.
- Vanligen Falu Rödfärg, men andra pigment förekommer. Vattenburen. Endast på ohyvlade och finsågade trätytor. Linoljehalt högst 8% av den våta färgens vikt.
- Visar trästrukturen men ej träkulören. Kan ha olika bindemedel till exempel alkyd, akrylat eller alkyd + akrylat.
- Framhäver träets struktur och ådring. Olika bindemedel förekommer till exempel alkyd, akrylat eller alkyd + akrylat. Träskyddslasyrer är registrerade hos Kemikalieinspektionen. Korta underhållsintervaller.
- Kommersiella preparat är vanligen en kombination av olika torkande och icke torkande oljor samt fungicider. Relativt korta underhållsintervaller.
- Olika benämningar förekommer, till exempel kreosotolja eller mellanolja. Icke torkande. Stark lukt.
- Olika kvaliteter förekommer. Torkar mycket långsamt. Stark lukt.
- Gäller täckande färger.
- Trätytor skall grundas med penetrerande grundolja och därefter en strykning med alkydoljegrundfärg innan målning med färdigfärgen.
- Kreosotimpregnerat trä får inte användas till husbyggnader och bör inte användas i trädgårdsbygge på grund av svettning och stark lukt.
- Underlaget ska vara fritt från stoft, smuts och fett. I tveksamma fall rekommenderas grundning med speciell alkydoljegrundfärg.
- Förekommer i bland annat fönster och trädgårdsmöbler av furu och är oljebaserad.